

حزب ملل اسلامی

موسسه فرهنگی و اطلاع رسانی تیان

حزب ملل اسلامی در سال ۱۳۴۰ش پایه‌گذاری و نخستین جلسه کمیته مرکزی آن، همزمان با ایام رحلت آیت‌الله العظمی بروجردی (ره) تشکیل شد.

هسته اولیه این حزب که توسط سید محمدکاظم بجنوردی، فرزند آیت‌الله میرزااحسن موسوی بجنوردی «از مراجع تقلید نجف‌اشرف و صاحب کتاب القواعد الفقهیه» بنیان نهاده شد، جوانانی بودند که او - سید محمدکاظم بجنوردی - پس از آشنایی با جنبش اسلامی عراق و مساعد نیافتن اوضاع آن کشور برای تصرف قدرت سیاسی و حضور در ایران، با آنان آشنا شده و پیوند نزدیکی داشت.

اعضای این گروه، اکثراً دانش‌آموز بودند و به همین علت، هسته اولیه آن با نام «گروه محصل» شهرت یافت که پس از تعریف سازمانی و تشکیلات، «حزب ملل اسلامی» نامیده شد.

اولین اقدام این حزب - که هدف خود را «سرنگونی نظام سلطنتی و برقرار ساختن حاکمیت اسلام» تعیین کرده بود - تصویب برنامه‌ای ۶۵ ماده‌ای بود.

حزب ملل اسلامی، ۴ سال پس از تأسیس و در شرایطی که توانسته بود تعداد اعضا را به ۱۰۰ نفر برساند در مهر ۱۳۴۴ به صورت کاملاً اتفاقی کشف گردید.

گزارش این کشف اتفاقی به نقل از سند ساواک، به شرح زیر است:

«در ساعت ۰۳:۰۰ روز ۴۴/۷/۲۳ مأمورین گشت شهربانی به یک نفر که حامل کیف مشکمی رنگی بوده ظنین و دستور توقف به وی داده و از محتویات کیف پرسش می‌نمایند. حامل کیف اظهار می‌دارد محتویات آن کتب دعا می‌باشد موقعی که مأمورین خواستار کیف می‌گردند حامل با مشت به مأمور حمله و در عین حال کیف را به منزلی پرتاب و خود متواری می‌شود که مأمورین وی را تعقیب و دستگیر نموده و ضمناً کیف را از منزلی که به آن پرتاب شده بود با کسب اجازه از صاحب منزل داخل شده و به دست می‌آورند سپس نامبرده را به کلانتری محل جهت بازجویی‌های اولیه دلالت می‌نمایند ضمن بازرسی کیف چند شماره نشریه به نام (خلق) ارگان حزب ملل اسلامی و همچنین مقادیری اوراق پلی‌کپی شده دیگر به دست می‌آید و حامل خود را به نام محمدباقر فرزند ابوالفضل شهرت صنوبری شاگرد خرازی فروشی معرفی می‌نماید ولی از دادن هرگونه اطلاعی یا توضیح درباره محتویات کیف و سئوالاتی که از وی می‌شود خودداری می‌نماید.

نامبرده با مدارک مکشوفه به اداره اطلاعات اعزام و در اداره مزبور نیز در بدو امر از دادن توضیحات و بازجویی امتناع ولی در اثر تذکرات لازم ۱ و ادامه بازجویی اعتراف نموده که نامبرده در یکی از حوزه‌های حزب ملل اسلامی عضویت دارد و این حزب هم برابر مدارک مکشوفه از اواخر سال ۱۳۴۳ تشکیل شده است...۲...

چون حدس زده می‌شد که علاوه بر محتویات کیف در منزل وی نیز اوراق مضره‌ای موجود باشد لذا با تشریفات قانونی منزل نامبرده بازرسی و مقادیری از اوراق مشابه محتویات کیف در منزل وی کشف گردید.

با بررسی اوراق مکشوفه چنین نتیجه گرفته شد که از اواخر سال گذشته حزبی تحت عنوان ملل اسلامی مشغول فعالیت گردیده و در این مدت هر ماه یک نشریه (خلق) که آخرین نشریه آن به شماره ۹ و به تاریخ اول مهر ماه ۴۴ می‌باشد به صورت پلی‌کپی تهیه و بین اعضاء خود به‌طور کاملاً سری توزیع نموده است...۳...»

در همین مرحله بود که سرنویشت حزب ملل اسلامی به بن‌بست ظاهری رسید و با دستگیری دیگر اعضای حزب که تعدادی از آنها برای درگیری مسلحانه با مأموران رژیم به تپه‌های دارآباد پناه برده بودند، فعالیت آن در نیمه شب ۱۳۴۴/۷/۲۴ خاتمه یافت.

پس از این حرکت، نشریات فرمایشی رژیم شاهنشاهی به میدان آمدند تا زمینه را برای محکومیت‌های شدید اعضای حزب ملل اسلامی، آماده نمایند.

در این رابطه، روزنامه اطلاعات به تاریخ ۴۴/۱۱/۲، پس از شرح مفصل این ماجرا، نوشت:

«رهبران حزب پول زیادی برای وضع مخارج در اختیار داشتند منتهی در بازجویی‌ها اظهار داشته‌اند که از حق عضویت افراد تأمین شده است. باتوجه به کمی تعداد اعضا و عدم تناسب حق عضویت پرداختی آنها با میزان پولی که خرج می‌کردند، باید گفت که بودجه آنها از يك محل نامعلوم تهیه می‌شده است.»

این اظهارات در حالی در این روزنامه نقش بسته است که در گزارش مشروح شهرانی آخرین موجودی حزب پس از دستگیری مبلغ ۶۰۰۰ ریال عنوان گردیده که آن هم به‌عنوان مساعده در اختیار اعضا گذاشته شده است.

پس از برگزاری جلسات دادگاه و انعکاس آنچنانی آن در نشریات، تلاش‌هایی برای نجات دستگیرشدگان آغاز شد که از آن جمله، تلاش آیت‌الله العظمی میلانی (ره) بود.

نعمت‌الله نصیری - ریاست وقت ساواک - با اطلاع از این موضوع برآشفته و در رهنمودی که دارای ۴ بند بود، به تحقیق پیرامون ارتباط حزب ملل اسلامی با علماء دستور داد. عین این دستورالعمل به شرح زیر است:

«اداره کل سوم

۱- ورود پسر میلانی در قم به منزل مهدی حائری تهرانی دلیل بر ارتباط محرمانه و مورد اعتماد بودن سیدمهدی از طرف میلانی است و یقیناً ارتباط‌هایی در گذشته داشته‌اند چه معلومات و اطلاعاتی در این زمینه در آن اداره و در ساواک قم وجود دارد.

۲- این فعالیت‌هایی که اخیراً از طرف روحانیون در مورد این افراد جمعیت ملل اسلامی شروع شده، خود دلیل ارتباط آقایان علما با آنها است که باید در تحقیقات معلوم شود.

۳- پیشوایی پیشنهاد مسجد امام قم که فرزندش جزء دستگیرشدگان است یقیناً این جمعیت در قم هم ریشه داشته باید این ریشه‌ها پیدا شود.

۴- دلیل این که میلانی در این مورد زیاد فعالیت می‌کند باید معلوم شود. ۴»

در ۱۵ اسفند محاکمه ۵۵ نفر از اعضای حزب برگزار شد که طی آن محمدکاظم موسوی بجنوردی رهبر حزب و مسئول تهیه اسلحه و گردآوری اعضا به اعدام و بقیه به حبس‌هایی از سه تا ۱۵ سال محکوم شدند اما حکم بجنوردی نیز متعاقب تلاش خانواده وی ۱۰ روز بعد به حبس ابد تخفیف یافت.

به نقل از:

نشست تخصصی حزب ملل اسلامی (مجموعه سخنرانیها و ضامم)

مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی

بهار ۱۳۸۵

۱. در عبارت «تذکرات لازم»، اعمال حشیانه‌ترین شکنجه مستتر است که با کمی دقت در جملات آن، قابل درک می‌باشد.

۲. انتساب تأسیس حزب ملل اسلامی به سال ۱۳۴۳ توسط شهرانی، شاهد این است که نیروهای اطلاعاتی شهرانی و ساواک هنگام فعالیت و عضوگیری حزب، هیچ‌گونه اطلاعی از آن نداشته‌اند.

۳. بایگانی مؤسسه مطالعات و پژوهشهای سیاسی - سند ۲۳۷۵ - ۴۴/۷/۲۴.

۴. پیشین - سند پی نوشت نصیری.